

Gynna brynen och få nytta tillbaka

Klövvtill som rådjur och älg uppehåller sig gärna i bryn mellan skogs- och jordbruksmark. De äter skott och kvistar och bidrar på så vis till de mosaikartade miljöerna.

Många nyttor i variationsrika bryn

Överallt där den öppna jordbruksmarken möter skogen finns en mer eller mindre tydlig gräns, ett bryn. Skogsbryn som består av buskar, lövträd och örtrika gläntor är viktiga livsmiljöer för många växter och djur. Här kan bin, humlor, fjärilar, fåglar, harar, klövvilt och andra hitta mat, boplatser och skydd. Här kan också olika växter trivas.

Pollinering och växtskydd

Blommande örter, buskar och träd i solbelysta bryn ger en bra livsmiljö för många insekter. Insekterna hjälper till med att pollinera grödan på åkern och bidrar till det biologiska växtskyddet.

Skydd för intelligande skog

Bryn ger vindskydd för skogen innanför. Bryn skyddar också nya plantor mot frost.

Viltvård och jakt

Bryn är viktiga för att ge viltet skydd och värdefullt foder i form av löv, kvistar, bär och frukt. För att förstärka effekterna av brynet är det bra med en örtrik insädd på den del av åkermarken som gränsar till brynmiljön.

Vackrare landskap

Bryn medverkar till ett vackert och varierat landskap med höga upplevelsevärden.

Klenvirke och ved

Vid naturvårdande skötsel och restaurering ger brynet klenvirke och ved.

Natur- och kulturvård

Genom att skapa och sköta brynmiljöer bidrar du till att nå Sveriges miljömål och målen för kulturmiljön och friluftslivet.

Foto: Ola Jennersten

Honungsbi som samlar pollen från säl

Foto: Janus Jurka

Nyckelpigor och dess larver äter bladlöss

Betesdjur kan söka skydd i brynet under varma och blåsiga dagar.

Hur du sköter bryn

Det finns många typer av brynmiljöer som kan skötas på olika sätt och med olika intervall. Har du ett skogsbryn i betesmark så gör betesdjuren mycket av jobbet. Har du istället ett bryn mellan tät skog och åker kan du både behöva röja sly och gallra för att skapa mer variation i skogskanten.

Låt betesdjuren göra jobbet

Om du redan har ett variationsrikt skogsbryn, eller ett med goda förutsättningar, behöver du sköta miljön så att brynets nyttor bevaras och stärks. Betande djur kan bidra till skötseln. Att ha brynmiljöer i anslutning till öppna betesmarker och betesvallar är också bra för betesdjuren, som kan söka skugga och skydd där.

Bryn som gränsar till betesmark eller betesvall kan med fördel ingå i betesfällan genom att du stängslar in brynet och en del av skogen. Betesdjuren hjälper till med att öppna upp brynet.

Beroende på hur tätt brynet är, vilket djurslag som betar och hur högt betestrycket är kan du också behöva röja manuellt. Nötkreatur och får är ofta bättre än hästar på att hålla efter vedartad vegetation, som slyuppslag. Du kan ibland behöva skydda unga lövträd från bete för att säkra återväxten av nya träd och buskar.

Röj i brynet under hösten

En bra tid för skötsel av bryn är i augusti eller september. Då har fåglarna häckat klart, många insekter har hittat sin övervintringsplats och det är mindre risk att störa fladdermöss.

Under denna tid finns också löven kvar på buskar och träd och du kan lättare se vilka arter som finns i brynet.

Foto: Mats Wilhelm

Koltrasten äter gärna rönnbär på hösten

Foto: Ylva Othzén

Restaurering av ett skogsbryn

Ett exempel på en mycket bred övergångszon mellan åker och skogsmark där årstiden växlar från vår till höst. På våren, dvs. till vänster i bilden, blommar sälg, lönn och hagtorn. På sommaren står hassel, slån, lind och hamlad ask i full grönska samtidigt som fågelbären ger bär.

På hösten bidrar bland annat apel, rönn, nypon och oxel med frukt och bär till fåglar och annat vilt. I brynet finns inslag av gläntor med gräs och örter. I en brynmiljö som ser ut så här finns det goda förutsättningar för många djur och växter.

Vid restaurering av igenvuxna bryn kan du få ved till kommande vinter

Riset ger föda och skydd till viltet

På hösten kan du fälla träd ut mot åkern och använda åkern för att köra bort ved och ris. Spara gärna någon väl sammanhållen hög av ris och grövre ved i ett solbelyst läge. En sådan hög kan kallas för en faunadepå. Genom att du lämnar kvar en del av riset i brynet så kan det ge föda och skydd för viltet under vintern. Här kan också insekter övervintra. Rishögar av bland annat asp, brakved och sälk är ett viktigt födotillskott för harar, rådjur och älgar vintertid. Ligger brynet i en betesmark är det bättre om det mesta av riset körs bort i samband med röjningen för att gynna den hävdgynnade floran på betesmarken.

För att du ska få många nyttor av ditt bryn bör du vid röjningen tänka på att:

- Skapa en variation av träd och buskar i olika åldrar och av olika arter.
- Spara grova träd, torrträd och döende träd.
- Spara buskar och träd som inte blir så höga, till exempel apel och rönn.
- Beskära eller hamla träd som riskerar att bli höga, till exempel björk, ask, lind och asp.
- Röja bort gran, sly och delar av buskar som breder ut sig, för att skapa gläntor i brynet.

En tvär skogskant kan bli ett variationsrikt bryn

Ska du avverka skog som gränsar till jordbruksmark behöver du tänka på det framtida brynet redan när du planerar avverkningen.

- Finns det redan lövträd och buskar i skogskanten bör du spara en del av dessa vid avverkningen.
- Lämna en zon av varierande bredd som du inte planterar. Låt lövträd och buskar utvecklas genom naturlig föryngring. Du kan också plantera lövträd och buskar i zonen.
- När du ska gallra och röja bakomvarande skog bör du spara blommande och bärande lövträd och buskar i brynet.

Ska du gallra ett ensartat skogsbestånd vid jordbruksmark kan du välja att glesa ut beståndet närmast jordbruksmarken kraftigt. Det är viktigt att tänka på att träden du sparar är stormfasta. På så sätt kan du gynna uppkomsten av träd och buskar som med tiden kan utvecklas till ett värdefullt bryn.

Foto: Thomas Johansson

En faunadepå av al

Foto: Tommy Karlsson

Mörk jordhumla på åkervädd

Nyponros bidrar med pollen som förser vilda bin, humlor och honungsbin med proteiner, fett, mineraler och vitaminer

Skogsmark eller jordbruksmark?

Skogsbryn räknas vanligen som skogsmark tillsammans med den skog som ligger innanför. Om skogsbrynet ingår i en betesfälla tillsammans med betes- eller åkermark som används för jordbruksproduktion räknas det som jordbruksmark. Även om brynet kan klassas som jordbruksmark utifrån denna definition är det dock inte säkert att det också berättigar till jordbrukarstöd.

Skogsvårdslagen

Enligt Skogsvårdslagen är du skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturmiljöer. Du ska ta hänsyn till hänsynskrävande biotoper vid all skötsel av skog. Brynmiljöer i anslutning till öppen jordbruksmark är exempel på en sådan hänsynskrävande biotop.

Kan du söka stöd för att anlägga och sköta bryn?

Fråga din länsstyrelse eller Skogsstyrelsen om du kan söka stöd för att anlägga, restaurera och sköta bryn.

Ålg som betar sälg i skogsbryn

Skogsnätfjärilen trivs i varma och blomrika bryn

Vill du veta mer?

Be din skogsrådgivare, Skogsstyrelsen eller länsstyrelsen om råd! Du kan också fråga din planläggare när det blir dags för en ny skogsbruksplan eller ett trakttdirektiv. Då kan du be om särskilda skötselråd för beståndet där brynet ingår.

Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn bör tas vid skogsbruksåtgärder. En av målbilderna handlar om brynmiljöer i anslutning till öppen jordbruksmark: www.skogsstyrelsen.se/malbilder

Titta gärna också på filmen om hänsynskrävande biotoper – brynmiljö mot jordbruksmark: www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/filmer

Bra att ha i ett skogsbryn

- Olika arter av blommande och bärande träd och buskar, till exempel oxel, rönn, sälg, hägg, hassel, nypon, hagtorn, slån, fågelbär, apel och skogskornell
- Olikåldriga träd och buskar i olika höjd
- Grova träd, träd med hål och hamlade träd
- Död ved och döende träd
- Gläntor med olika sorters blommor och gräs, till exempel ängs- och åkervädd, rödklint, gulmåra, smultron, kovaller och mandelblomma
- Stenmurar och odlingsrösen

Alla strukturer finns naturligtvis inte i alla bryn, men de flesta brynmiljöer kan med rätt skötsel utveckla kvaliteter över tid.

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-8025
JO18:11